

Asia: VN/31917/2023

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Jokseenkin kielteinen

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

Kaikkea lähisuhdeväkivaltaa ei voi ajatella saman kaavan mukaan. Esityksessä on kuvattu kattavasti riskit, ja on totta, että sovittelu saattaa olla jopa vahingollista joissakin tilanteissa. Kuitenkin jo nykymallinnuksessa on pyritty ottamaan huomioon tämä, esim. toistuvaa väkivaltaa ei sovitella.

Nykyisellään oikeudenkäymiskaari (17 luku, 17 §) mahdollistaa, ettei asianosaisen tarvitse todistaa läheistään vastaan. Eli toisin sanoen uhria voidaan painostaa olemaan puhumatta oikeudenkäyntiin asti nykyiselläänkin.

Se, että jokin toiminto ei sovi kaikille, ei tarkoita automaattisesti, ettei se sopisi joillekulle. Varsinais-Suomen hyvinvointialue viittaa Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialueiden perusteluihin.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

Esityksessä ei ole vaihtoehtona kehittää olemassa olevaa sovittelumenettelyä osana laajempaa palvelukokonaisuutta.

Luonnoksessa arvioidaan, että "Ehdotettujen muutosten seurauksena yksi lähisuhdeväkivaltarikoksen osapuolille tarkoitettu palvelu poistuisi, mikä voisi kasvattaa muiden, vastaavantyyppisten palvelujen kysyntää". Ratkaisuksi on esitetty, että "sosiaalihoitolaain (1301/2014) 11 §5 kohdan mukaan sosiaalipalveluja on järjestettävä lähisuhde- ja perheväkivallasta sekä muusta väkivallasta, hyväksikäytöstä ja kaltoinkohtelusta aiheutuvaan tuen tarpeeseen. Väkivallan uhrin tuen tarpeita voitaisiin käsitellä esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluissa taikka terveydenhuollon puolella mielenterveystyössä."

Sekä rahoitus- että henkilöstöpulan kanssa painivilla hyvinvointialueilla kestää pitkään, jotta järjestelmällinen vastaava palvelu olisi mahdollista kaikilla alueilla. Väkivaltaa pitäisi luonnollisesti kyetä tunnistamaan paremmin sote-sektorilla ja myös vastata palveluntarpeeseen.

Huomioitavaa myös on, että palveluita ei voida yksiselitteisesti keskittää, sillä asiakkaalla on oltava oikeus tukeen myös ilman mielenterveys- tai päihdeongelmaa.

Luopumalla kokonaan sovittelun tuottamasta lähisuhdeväkivallan sovittelupalvelusta, ei muuteta lähisuhdeväkivallan esiintymisen yleisyyttä. Olemassa oleva tilanne ei muutu poistamalla palvelua, jota mikään muu olemassa oleva palvelu ei toistaiseksi korvaa.

Esityksestä voidaan todeta, että jo nyt sovittelupalvelun saaminen saattaa olla sidoksissa joko yksittäisen poliisin tai syyttäjän näkemyksiin samantapaisessakin tilanteessa. Riski suuremmalle epäjohdonmukaisuudelle kasvaa vakiintuneen palvelun päättymisen myötä, puhumattakaan täydellisestä palvelukatkoksesta.

Nykyistä oikeusprosessia ei ole rakennettu tukemaan ja kuulemaan lähisuhdeväkivallan osapuolten tarpeita, kokemuksia ja ajatuksia. Lievissä lähisuhdeväkivaltatilanteissa on tärkeää tarjota keskustelumahdollisuuksia, arvioida palveluntarvetta sekä seurata osapuolten sitoutumista apuun, erityisesti tilanteissa, joissa osapuolilla on lapsia tai he jatkavat parisuhteessa. Luonnoksessa todetaan, että esitutkintaviranomainen ohjaa eri palveluihin, mm. uhripalveluihin. Kuitenkaan poliisilla ei ole resursseja käydä usein tarvittavaa laajempaa keskustelua. Nykyisin poliisi ohjaa lievät lähisuhdeväkivaltatapaukset suoraan sovittelutoimistoon jo ilman keskustelua.

Poistamalla lähisuhdeväkivallan sovittelun, on riskinä, että lievät lähisuhdeväkivaltatapaukset eivät etene mihinkään tai menevät käräjäoikeuden ratkottavaksi. Oikeusjärjestelmä ei yksin ratkaise tilannetta, eli katkaise väkivallan yleisyyttä yhteiskunnassamme. Kirjallisessa menettelyssä tuomari ratkaisee asian kirjallisen materiaalin perusteella, eli tarvittavaa keskustelua osapuolten kanssa ei käy tuolloin kukaan. Voi siis syntyä riskejä, että nämä ihmiset eivät hakeudu minkään palvelun pariin, sillä useimmiten apua tulisi hakea itseohjautuvasti, ainakin kun kyse on väkivallantekijästä.

Olemassa olevaa sovittelupalvelua tulisi kehittää. Poistaminen saattaisi olla nykyisen sovitteluresurssin hukkaamista ja siirtymävaiheesta saattaisivat kärsiä useat kansalaiset ja Suomessa asuvat.

Kehittämistä voisi olla, esim. tiukentamalla lähisuhdeväkivallan sovitteluun pääsyn kriteerejä, lisäämällä sovittelijoiden osaamista ja rajaamalla lähisuhdeväkivaltaa koskevat sovittelut ammattilaisille vapaaehtoisten sijaan. Asiakkailta tulisi olla mahdollisuus erillistapaamisiin ja sovitteluohjaajilla tulisi olla riittävä osaaminen tunnistaa ja arvioida lähisuhdeväkivaltaan liittyviä riskejä. Sovittelu perustuu vapaaehtoisuuteen, mutta myös sovitteluohjaajat arvioivat täyttyvätkö sovittelun edellytykset. Tämän tueksi tarvitaan työntekijöille riittävää osaamista sekä konsultaatiomahdollisuuksia.

Prosessia tulisi kehittää myös yhteistyössä eri viranomaisten ja hyvinvointialueiden kanssa. Tarve olisi kehittää paitsi lähisuhdeväkivallan eri osapuolten auttamis- ja tukipalveluita, pohtia miten olemassa oleva sovittelun palvelu nivoutuu tiiviimmin osaksi nykyistä palvelujärjestelmää.

Kustannusrakenteen siirtäminen nuorten tekemien rikosten sovitteluun on periaatteessa hyvä. Usein kuitenkin rikoksiin syyllistyvillä nuorilla on taustallaan monimutkaisia perhesuhteita, joissa on saattanut olla huoltapitävien aikuisten välistä väkivaltaa tai nuoreen itseensä kohdistunutta väkivaltaa ja nuoren vakavaakin traumatisoitumista.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

-

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

-

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

-

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Yksittäisten lakimuutosten sijaan olisi jopa tärkeämpää kehittää väkivaltatyötä hyvinvointialueiden ja muiden viranomaistahojen yhteistyönä. Alkuperäisenä sote-uudistuksen tavoitteena oli palveluiden

siirtäminen ennaltaehkäiseviin palveluihin. Väkivaltatyö on sekä ennaltaehkäisevää että korjaavaa työtä.

Mäkelä Sanna-Maaria

Varsinais-Suomen hyvinvointialue - Soile Merilä, sosiaalityön johtaja; Sirkku Opacic, erityisasiantuntija